

ISSN 1819-5377 print / ISSN 1993-3509 online

**ЕКОНОМІКА БУДІВНИЦТВА І МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ЭКОНОМИКА СТРОИТЕЛЬСТВА И ГОРОДСКОГО ХОЗЯЙСТВА
ECONOMICS OF CIVIL ENGINEERING AND MUNICIPAL ECONOMY**

РУБРИКА МІСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО І БУДІВНИЦТВО

ТОМ 5, НОМЕР 1, 2009 63-74

УДК: 336.1:352:640.6

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА

О. М. Ніколаєва, С. І. Прилепська

Макіївський економіко-гуманітарний інститут,

вул.Островського, 16, м.Макіївка, Україна.

E-mail: olga-nony@yandex.ru

Отримана 8 лютого 2009, прийнята 20 лютого 2009

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан та виявлено проблеми фінансового забезпечення розвитку сфери водопровідно-каналізаційного господарства. У якості рекомендацій запропоновано напрямки удосконалення тарифного регулювання послуг галузі за рахунок впровадження двокомпонентного тарифу. Досліджені фінансові результати підприємств водопровідно-каналізаційного господарства і встановлені ключові проблеми в фінансуванні. На основі статистичних даних Міністерства з питань житлово-комунального господарства і власних досліджень проведено оцінку фінансової забезпеченості тарифів на послуги підприємств водопостачання і водовідведення. Здійснено оцінку програмних документів у сфері фінансування водопровідно-каналізаційного господарства і зроблені висновки про їх ефективність. З метою пошуку резервів залучення інвестицій в галузь розглянуто модель державно-приватного партнерства.

Ключові слова: фінансове забезпечення, доходи, видатки, бюджет, тариф, собівартість, прибуток, збитки, державно-приватне партнерство.

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ВОДОПРОВОДНО-КАНАЛИЗАЦИОННОГО ХОЗЯЙСТВА

О. Н. Николаева, С. И. Прилепская

Макеевский экономико-гуманитарный институт,

ул.Островского, 16, г.Макеевка, Украина.

E-mail: olga-nony@yandex.ru

Получена 8 февраля 2009, принята 20 февраля 2009

Аннотация. В статье рассмотрено современное состояние и выявлены проблемы финансового обеспечения развития сферы водопроводно-канализационного хозяйства. В качестве рекомендаций предложены направления по совершенствованию тарифного регулирования услуг отрасли за счет внедрения двухкомпонентного тарифа. Исследованы финансовые результаты предприятий водопроводно-канализационного хозяйства и установлены ключевые проблемы в финансировании. На основе статистических данных Министерства по вопросам жилищно-коммунального хозяйства и собственных исследований проведена оценка финансовой обеспеченности тарифов на услуги предприятий водоснабжения и водоотведения. Осуществлена оценка программных документов в сфере финансирования водопроводно-канализационного хозяйства и сделанные выводы об их эффективности. С целью поиска резервов привлечения инвестиций в отрасль рассмотрена модель государственно частного партнерства.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, доходы, расходы, бюджет, тариф, себестоимость, прибыль, убытки, государственно-частное партнерство.

FINANCIAL PROVISION OF PLUMBING-SEWAGE ECONOMY DEVELOPMENT

O. N. Nikolayeva, S. I. Prilepskaya

Makeyeva Institute of Economics and Humanities,

16, Ostrovsky str., Makeyevka, Ukraine.

E-mail: olga-nony@yandex.ru

Received 8 February 2009, accepted 20 February 2009

Abstract. There is considered the current state and problems of financial provision of the plumbing-sewage economy development. Directions of perfecting the tariff control of the industry services due to the introduction of a double-base tariff. There are studied financial results of the plumbing-sewage economy enterprises and key problems of financing were found out. On the basis of statistical data of the Ministry on questions of housing and communal economy as well as on the basis of our own researches a financial provision of tariffs on the services of water supply and disposal enterprises was estimated. Program documents in the sphere of financing the plumbing-sewage economy were estimated and conclusions on their efficiency were done. To attract investments into the industry there is considered a model of the state-private partnership.

Keywords: financial provision, profits, expenses, budget, tariff, net cost, income, losses, state-private partnership.

Вступ

Трансформація економіки України, обумовлена інтеграційними процесами до Європейського співтовариства, ставить завдання створення сприятливих умов для розвитку регіонів та підвищення рівня життя населення. Однією з найбільш значущих складових соціально-економічної системи міст, що впливає на всі сторони життєдіяльності суспільства, є житлово-комунальне господарство (ЖКГ) та водопровідно-каналізаційне господарство (ВКГ) як важлива його підсистема.

Незадовільний технічний та економічний стан підприємств водопостачання, низький рівень оплати наданих послуг, відсутність інвестицій, невпорядкована система управління та фінансового забезпечення призвели до неефективної роботи підприємств комунального господарства.

Це зумовлює необхідність дослідження питань розширення джерел фінансового забезпечення водопровідно-каналізаційної галузі, а також поступового переходу на бездотаційний, самоокупний принцип роботи, поліпшення

фінансового стану підприємств водопостачання й водовідведення, та забезпечення їх прибутковості з метою повного задоволення потреб споживачів у комунальних послугах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження проблем фінансування та розвитку житлово-комунального господарства й пошук шляхів підвищення ефективності його функціонування знайшли відображення в роботах вітчизняних й закордонних учених-економістів Б.І.Адамова, В.Н.Амітана, О.Б.Вертеннікової, Г.В.Висоцької, З.В.Герасимчук, Н.О.Гура, В.В.Дорофійенка, В.П.Дубішева, Д.М.Жукова, Т.М.Качала, О.П.Кириленко, О.О.Лук'янченка, Ю.І.Мізік, В.П.Ніколаєва, В.О.Онищенко, І.М.Осипенка, В.І.Пили, В.П.Полюянова, В.П.Пустовойта, О.О.Сунцової, Л.П.Шаповал та інших. Разом із тим, незважаючи на всебічний ґрунтовний аналіз проблем, вищенаведені дослідження потребують подальшого поглиблення, доопрацювання та конкретизації для сфери водопостачання з урахуванням сучасних умов господарювання.

Постановка завдання

Метою статті є обґрунтування теоретичних і практичних рекомендацій щодо пошуку резервів та розширення джерел фінансового забезпечення розвитку водопровідно-каналізаційного господарства.

Виклад основного матеріалу

Останнім часом проблеми пов'язані з фінансуванням житлово-комунального господарства в цілому та галузі водопостачання, зокрема, стали об'єктом пильної уваги практиків, науковців і викликають значний інтерес громадськості. Сьогодні фінансово-економічний стан галузі характеризується хронічною збитковістю, значним рівнем дебіторської та кредиторської заборгованості, високим рівнем зносу основних фондів.

З кожним роком все більше підприємств комунального господарства не в змозі забезпечити власними доходами витрати операційної діяльності й продовжують нарощувати обсяги збитків, про що свідчать дані табл. 1.

Доля збитків підприємств водопровідно-каналізаційного господарства в загальній сумі збитків ЖКГ представлено на рис. 1.

Продовжують зростати обсяги дебіторської та кредиторської заборгованості у житлово-комунальному господарстві (рис. 2).

Сьогодні водопровідно-каналізаційна галузь займає друге місце після галузі комунального теплопостачання за обсягами дебіторської та кредиторської заборгованості. Так, навіть за

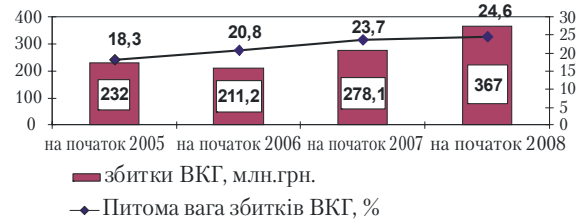

Рис. 1. Динаміка збитків підприємств ВКГ та їх питома вага в загальній сумі збитків ЖКГ.

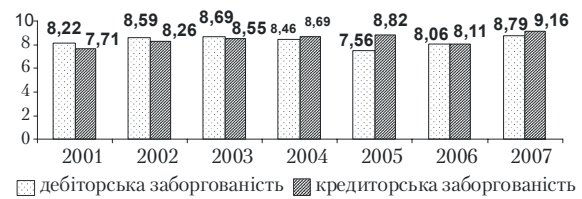

Рис. 2. Динаміка показників дебіторської та кредиторської заборгованості у ЖКГ по Україні, млрд.грн.

двохмісячний період – з 01.09.08 до 01.11.08 р. – обсяги дебіторської заборгованості зросли на 56,1 млн.грн., або на 1,8%, та склали 3194,6 млн.грн., а обсяги кредиторської заборгованості зросли відповідно на 9,3 млн.грн., або на 0,3%.

Брак фінансових коштів необхідних для розвитку та належної експлуатації й обслуговування систем водопостачання та водовідведення не дозволяє підприємствам своєчасно забезпечувати розвиток та реконструкцію водопровідно-каналізаційних систем.

Таблиця 1. Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування по Україні, млн.грн.

		на початок 2006	на початок 2007	на початок 2008	Відхилення 2007 до 2006		Відхилення 2008 до 2007	
					абсол.	відносн.	абсол.	відносн.
ЖКХ	Прибуток	254,8	164,5	339,4	-90,3	-35,4	174,9	106,3
	Збиток	1017,2	1174,6	1490,9	157,4	15,5	316,3	26,9
ВКГ	Прибуток	87,5	49,1	76,7	-38,4	-43,9	27,6	56,2
	Збиток	211,2	278,1	367,0	66,9	31,7	88,9	31,9

Складено на підставі даних Міністерства з питань житлово-комунального господарств.

Таблиця 2. Порівняльний аналіз фактичних цін і тарифів за 2007-2008 рр. по м.Макіївка Донецької області (без ПДВ), грн. [5].

	Од. вимірювання	2007 р.	На 05.08 р. (місяць попередньої зміни тарифу)	На 10. 2008 р. (місяць розрахунку собівартості 1м ³ води)	% підвищенн я цін на 10.2008р. у порівнянні з цінами на 05.2008	% підвищен ня цін на 10.2008р. у порівнян ні з 2007 р.
Покупна вода	м ³	0,41	0,62	0,62	-	51,2
Електроенергія	кВт/час	0,3531	0,4278	0,5624	31,5	59,3
Паливо:						
- вугілля	тонна	275,0	275,0	487,5	77,2	77,2
- газ з транспортуванням	1000 м ³	1147,6 0	1147,60	1226,90	6,9	6,9
Мінімальна зарплата у державі	грн.	460	525	545	3,8	18,5
Паливно-мастильні матеріали:						
- бензин	л	4,06	4,53	5,075	12,0	25,0
- дизпаливо	л	4,58	4,91	5,933	20,8	29,5

Так, більша частина труб (34%) у водопровідній розподільній системі експлуатується вже 31-40 років; 24% – 21-30 років; 16% – 41-50 років; 8% – понад 50 років і лише 6% – менше 10 років [4].

Загальна довжина труб по Донецькій області, які мають 100 % амортизаційний знос, досягла для комунальних систем майже 9126,4 км, з яких на водогони приходить – 820,6; вуличні мережі – 5030,8 та внутріквартильні мережі – 2269,9 км. Загалом повністю амортизовані труби складають понад 46 % від загальної довжини розподільної мережі.

Погіршення загального стану розподільних систем водопостачання зумовило підвищення їх аварійності. Так, загальна кількість аварій на комунальних мережах у Донецькій обл. за 2007р. склала: по області – 54858 або 7,2 на 1 км мережі; по містах – 37017 або 2,4 на 1 км мережі; по селищах міського типу – 194; по сільських н/п - 5345 або 1 на 1 км мережі, по обл. центру – 12302 або 3,9 на 1 км мережі. Ви-

сокий рівень аварійності мереж у Дмитрові (97% вуличної та 96% квартальної), Донецьку (відповідно 87% та 88%), Торезі (86% та 80%), Горлівці (77% та 82%), Макіївці (70% та 63%). Не менш загрозливим є стан водопровідного господарства у Селидовому, Слов'янську, Сніжному та багатьох інших містах та районах області [7].

Аварійний стан зовнішніх мереж, втрати теплової енергії та питної води в них, перевищення питомих витрат енергоресурсів у 2-2,5 рази, ніж у країнах Європи, призводять до зростання собівартості послуг та погіршення їх якості. Крім цього, іншими факторами збільшення собівартості послуг водопостачання слід вважати зростання ціни на паливо, електроенергію, покупну воду та ін., про що свідчать дані табл. 2.

Собівартість послуг водопостачання та водовідведення не є однаковою для кожного міста. Найбільшу питому вагу в структурі фактичної собівартості водопостачання займає покупна

Таблиця 3. Структура собівартості послуги водопостачання та водовідведення, % [5].

	Водопостачання	Водовідведення
Матеріальні витрати, в т.ч.:		
- покупова вода;	39,7	-
- електроенергія;	5,1	17,5
- матеріали;	0,3	1,9
- паливо (газ, вугілля);	0,2	0,6
- ГЗМ	2,1	2,3
Модернізація основних фондів.	0,8	1,7
Фонд оплати праці.	32,8	49,2
Відрахування на соц. Потреби.	12,4	18,6
Амортизація.	0,8	1,8
Податки та збори.	1,5	2,0
Інші витрати.	4,3	4,4
<i>Собівартість 1 м³ послуги</i>	100	100

вода. Приблизна структура собівартості послуги водопостачання (на прикладі м.Макіївка Донецької обл.) приведена в табл. 3.

Відносини в сфері економічних та організаційних засад функціонування системи водопостачання, спрямовані на гарантоване забезпечення населення якісною та безпечною для здоров'я людини питною водою, регулюються низкою законодавчих актів України, у тому числі Загальнодержавною програмою „Питна вода України” на 2006-2020 роки [3]. Виконання Програми потребує нормативно-правового, науково-технічного й фінансового забезпечення реалізації центральними й місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування основних її положень. Реалізація Програми має на меті здійснення ряду заходів, основний зміст яких, а також прогнозні обсяги фінансування представлені у табл. 4.

Державна підтримка заходів з розвитку і реконструкції централізованих систем водопостачання і водовідведення має здійснюватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів підприємств питного водопостачання та водовідведення, інших джерел (зокрема, грантів, зовнішніх та внутрішніх запозичень, коштів міжнародних програм, благодійних внесків).

Найбільшу питому вагу у складі зведених витрат на розвиток та реконструкцію централі-

зованих систем водопостачання займають кошти державного та місцевих бюджетів – 87,5 %, причому більша частина - 49,2 % (456,8 млн. гривень) – приходить на держбюджет. Незначний відсоток зведених витрат складають власні та прирівняні до них кошти – 11 % (рис. 3).

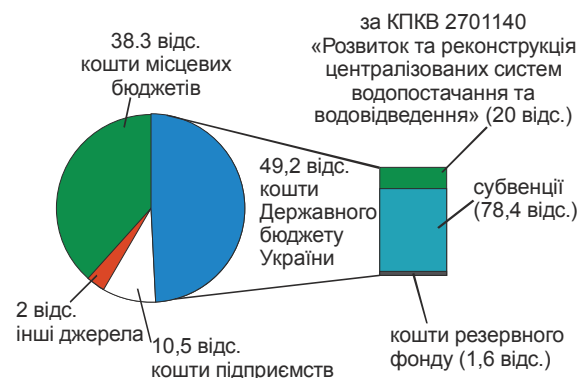

Рис. 3. Структура зведених витрат на розвиток та реконструкцію централізованих систем водопостачання та водовідведення у 2006 році та 9 міс. 2007 року [1].

Стан фактичного фінансування заходів з розвитку та реконструкції централізованих систем водопостачання та водовідведення у розрізі джерел наведено в табл. 5.

Таблиця 4. Заходи та обсяги фінансування Загальнодержавної програми „Питна вода України” на 2006-2020 рр., тис. грн.

№/п №зп	Заходи	Обсяги фінансування
1	Охорона й раціональне використання джерел питного водопостачання	9500
2	Нормативно-правове забезпечення	2850
3	Науково-технічне забезпечення	5550
4	Розвиток та реконструкція систем водопостачання та водовідведення	5207550
5	Освіта, підготовка кадрів, виховання та формування громадськості	4500
6	Всього	5229950

Складено на підставі даних [3].

Таблиця 5. Стан фактичного фінансування заходів з розвитку та реконструкції централізованих систем водопостачання та водовідведення за 2006 рік - 9 місяців 2007 року. у розрізі джерел, млн.грн. [1].

Джерела фінансування	Передбачено Програмою «Питна вода»	Фактично профінансовано	Відсоток виконання
Кошти державного бюджету	448,8	456,8	101,8
Кошти місцевих бюджетів	не визначено	355,2	
Кошти підприємств		97,4	
Інші джерела		18,7	
Разом:		928,1	

Показники табл. 5 вказують, що за період 2006-2007 рр. фактично профінансовано 456,8 млн.грн., або 101,8%. Освоєння цих коштів склало у 2006 р. 66,6 млн.грн., або 83,3%, та 185,8 млн.грн., або 92,9 %, у 2007 р., з яких певна частина спрямована на погашення кредиторської заборгованості, що утворилась внаслідок недофінансування з державного бюджету у минулі роки за іншими програмами [1].

За даними щодо використання коштів Державного бюджету України на виконання заходів з розвитку і реконструкції централізованих систем водопостачання та водовідведення більша частина коштів у 2007 р. була спрямована лише на три області України - Донецьку, Харківську та Луганську, а не відповідно до чисельності населення в кожному регіоні або інших факторів [1]. За рахунок освоєних коштів на об'єктах водопровідно-каналізаційного господарства замінено понад 160 км водопровідно-каналізаційних мереж, 152 насосні агрегати та іншого обладнання, побудовано та реконструйовано 43 артезіанські свердловини та 17 водонапірних башт, реконструйовано 43 водопровідно-каналізаційних очисних споруди тощо.

Незважаючи на досить вагомий обсяг фінансування наявних фінансових ресурсів явно недостатньо, що робить неможливим впровадження новітніх ресурсозберігаючих технологій і обладнання та не сприяє підвищенню надійності систем водопостачання та водовідведення, зменшенню втрат та поліпшенню якості питної води. Незадовільний стан водопровідно-каналізаційного господарства свідчить, що за рахунок бюджетних коштів фактично здійснюється «латання дірок» у мережах. А, отже, управління коштами державного бюджету, що виділяються на розвиток та реконструкцію централізованих систем, є неефективним.

Ще одним джерелом фінансування витрат водоканалів є плата за послуги населенням та комерційними споживачами згідно затверджених тарифів, встановлення яких у житлово-комунальному господарстві має певні особливості й суттєво впливає на ефективність діяльності підприємств галузі.

Особливість комунальних послуг полягає у можливості користуватися ними без оплати (в кредит), якщо не вживаються суттєві санкції до неплатників. Через ці причини галузь опини-

лась у скрутному становищі – тарифи не відшкодовують повної собівартості послуги, при цьому оплата від споживачів, зокрема населення, надходить не повному обсязі. Інформацію про тарифи на послуги водопостачання представлено в табл. 6.

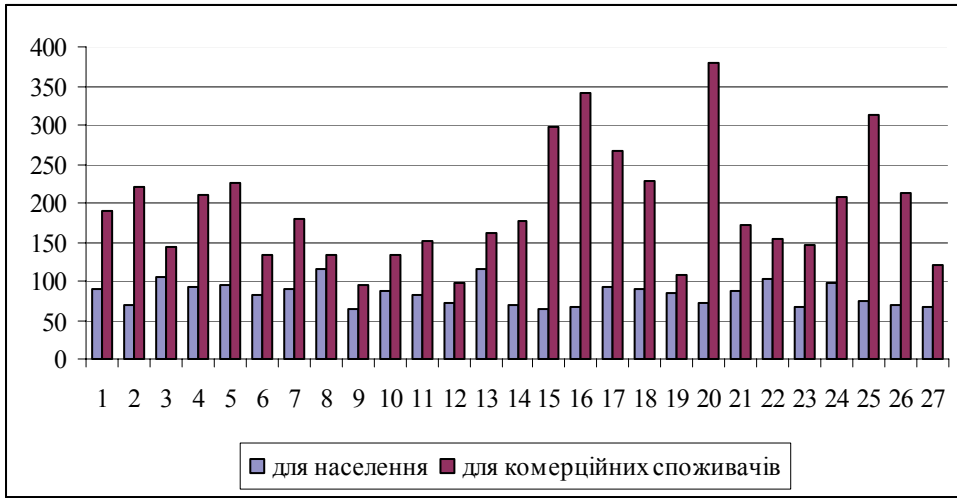
Відповідно до даних табл. 6 результати відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості наочно представлено на рис. 4.

Рис. 4 ілюструє значну диференціацію затверджених тарифів по регіонах України. Так,

Таблиця 6. Інформація про тарифи на послуги водопостачання по обласних центрах України (на 01.12.2008).

№ зп	Обласний центр	Фактична собівартість (без ПДВ), грн./м.куб		Затверджені тарифи з ПДВ, грн./м куб.		Рівень відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості, %	
		населення	комерційні споживачі	населення	комерційні споживачі	для населення	для комерційних споживачів
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Сімферополь	2,28	2,28	2,43	5,17	88,8	189,0
2	Вінниця	1,36	1,36	1,14	3,6	69,9	220,6
3	Луцьк	1,425	1,425	1,8	2,46	105,3	143,9
4	Дніпропетровськ	1,68	1,68	1,85	4,22	91,8	209,3
5	Донецьк	1,84	1,84	2,10	5,0	95,1	226,4
6	Житомир	1,81	1,59	1,79	2,56	82,4	134,2
7	Ужгород	2,76	2,76	2,98	5,91	90,0	178,4
8	Запоріжжя	1,86	1,86	2,556	2,95	114,5	132,3
9	Івано-Франківськ	2,22	2,22	1,72	2,50	64,6	93,8
10	Біла Церква	1,94	1,94	2,04	3,09	87,6	132,7
11	Кіровоград	2,88	2,88	2,87	5,23	83,0	151,3
12	Луганськ	4,496	4,496	3,9	5,27	72,3	97,6
13	Львів	1,85	1,85	2,58	3,58	116,2	161,3
14	Миколаїв	1,803	1,800	1,50	3,82	69,3	176,9
15	Одеса	1,62	1,62	1,27	5,8	65,3	298,4
16	Полтава	2,92	2,92	2,38	11,96	67,9	341,3
17	Рівне	1,71	1,71	1,9	5,49	92,6	267,5
18	Суми	1,82	1,82	1,97	4,99	90,2	228,5
19	Тернопіль	1,34	1,34	1,37	1,73	85,2	107,6
20	Харків	1,89	1,89	1,65	8,63	72,8	380,5
21	Херсон	2,12	2,12	2,22	4,37	87,3	171,8
22	Хмельницький	1,651	1,651	2,02	3,03	102,0	152,9
23	Черкаси	1,37	1,37	1,09	2,41	66,3	146,6
24	Чернівці	3,05	2,97	3,55	7,36	96,9	206,6
25	Чернігів	1,477	1,477	1,30	5,56	73,3	313,7
26	Київ	1,14	1,11	0,94	2,82	68,7	211,7
27	Севастополь	2,506	2,506	2,02	3,61	67,2	120,0

Джерело: офіційний сайт Міністерства з питань житлово-комунального господарства.

1 - Сімферополь	8 - Запоріжжя	15 - Одеса	22 - Хмельницький
2 - Вінниця	9 - Івано-Франківськ	16 - Полтава	23 - Черкаси
3 - Луцьк	10 - Біла Церква	17 - Рівне	24 - Чернівці
4 - Дніпропетровськ	11 - Кіровоград	18 - Суми	25 - Чернігів
5 - Донецьк	12 - Луганськ	19 - Тернопіль	26 - Київ
6 - Житомир	13 - Львів	20 - Харків	27 - Севастополь
7 - Ужгород	14 - Миколаїв	21 - Херсон	

Рис. 4. Рівень відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості послуг водопостачання для населення та комерційних споживачів по обласних центрах, %.

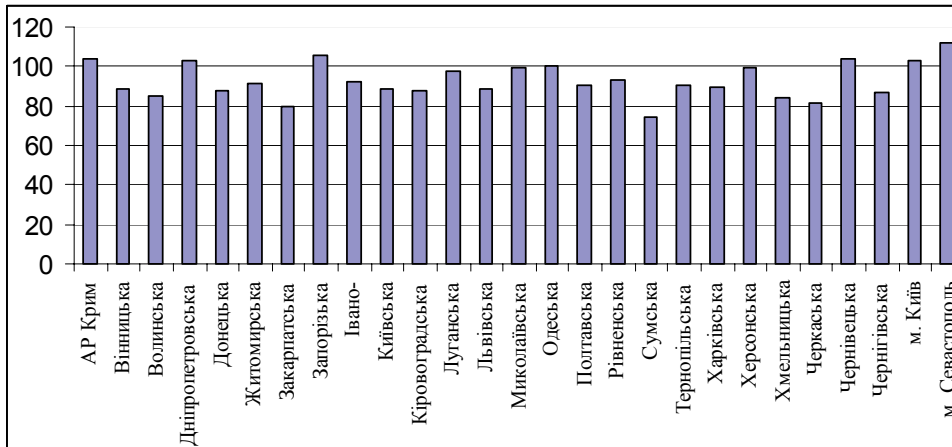

Рис. 5. Рівень оплати житлово-комунальних послуг населенням по регіонах України, %.

для населення рівень затверджених тарифів, що перевищує 100-відсоткову межу, характерний тільки для трьох обласних міст – м.Львів (116,2%), м.Запоріжжя (114,5%) та м.Хмельницький (102%). Найнижчі показники затверджених тарифів у м.Івано-Франківськ – 64,6%. По одинадцяти містах затверджені тарифи нижче середнього рівня по Україні.

Проте для комерційних споживачів спостерігається протилежна ситуація. Лише два обласних міста не покривають тарифами собівартість – Івано-Франківськ та Луганськ. Рівень відшкодування у межах 100-200% спостерігається по чотирнадцяти обласних містах – Сімферополь, Луцьку, Житомиру, Ужгороду, Запоріжжю, Білій Церкві, Кіровограді, Львову,

Миколаєву, Тернополю, Херсону, Хмельницькому, Черкасах та Севастополю. У восьми містах – Вінниці, Дніпропетровську, Донецьку, Одесі, Рівному, Сумах, Чернівцях та Києву – рівень відшкодування коливається у межах 200-300%. І по трьох містах – Харкові, Полтаві та Чернігові – затверджені тарифи для підприємств перевищують рівень фактичної собівартості в 3-4 рази і складають 313-380%.

Проте, незважаючи на намагання органів влади відшкодувати фактичну собівартість за рахунок комерційних споживачів, спостерігається незадовільна ситуація зі станом оплати послуг житлово-комунального господарства по регіонах України (рис.5).

Отже, особливістю тарифної політики в сфері водопровідно-каналізаційного господарства сьогодні є те, що вони встановлюються місцевими органами влади у межах певної однакової суми для кожної з трьох груп споживачів – населення, бюджетних установ й інших груп споживачів [6]. Тобто відсутня диференціація тарифів на послуги у рамках кожної групи споживачів.

Економічно обґрунтований тариф (T) визначається за формулою

$$T = ПС + П, \quad (1)$$

де

$ПС$ – повна планована собівартість одиниці послуги, грн. за 1 куб.м.;

$П$ – витрати із здійснення капітальних вкладень з відрахуванням податку на прибуток, грн. за 1 куб.м.

Тарифи збільшуються на суму податку на додану вартість [6].

Таким чином, інформація про структуру фактичної собівартості та тарифи на послуги водопостачання, а також рівень відшкодування затвердженими тарифами собівартості послуг дають можливість зробити наступні висновки:

- має місце значна диференціація тарифів для всіх груп споживачів по регіонах залежно від місцевих умов, яка не завжди є економічно обґрунтованою;
- застосовується перехресне субсидування населення за рахунок встановлення завищених тарифів у 2-4 рази для підприємств та організацій;
- у тарифах практично не враховується якість послуг водопостачання, що надаються, і, до

речі, відсутні самі критерії якості цих послуг;

- тарифи на послуги водопостачання є єдиними у рамках кожної групи споживачів (у межах кожної адміністративно-територіальної одиниці) і різняться в кінцевій сумі оплати тільки наявністю або відсутністю лічильників;

- у більшості випадків при встановленні тарифів не враховується можливість подальшого розвитку підприємств, у тарифи практично не закладаються витрати на капітальний ремонт і модернізацію основних засобів, а якщо й закладаються, то їх рівень не перевищує 2-2,5%.

Отже, існуючі тарифи на послуги не відшкодовують повної собівартості послуг централізованого водопостачання та водовідведення і, як наслідок, не дозволяють забезпечити ефективність господарювання підприємств водопровідно-каналізаційного господарства в ринкових умовах.

Забезпечити сталий економічний розвиток регіону неможливо без проведення активної інвестиційної політики. Завдання місцевих органів влади та держави в цілому – створити сприятливі умови для здійснення інвестицій в галузь, в тому числі іноземних. Але для залучення інвестицій потрібно вже зараз вживати заходи щодо підняття підприємств житлово-комунального господарства і водопостачання, зокрема, на якісно новий рівень функціонування. В умовах, що склалися, важливе значення має пошук резервів збільшення фінансування розвитку водопровідно-каналізаційного господарства.

Протягом тривалого часу основними джерелами фінансування були внутрішні джерела – прибуток, амортизаційні відрахування, або зовнішні «неринкові» – бюджетні асигнування. Ринкові ж зовнішні джерела фінансування притягуються на умовах платності, зворотності й терміновості. Серед основних чинників, що обмежують бажання приватних інвесторів здійснювати капітальні вкладення в комунальну інфраструктуру, слід виділити високі політичні ризики; низькі доходи населення, що визначають його високу чутливість до змін рівня тарифів; високий ступінь невизначеності фактичного стану основних фондів, що передаються в управління приватному підприємству; тривалий період оборотності інвестицій, а також слабка

Рис. 6. Напрями удосконалення фінансування сфери водопостачання.

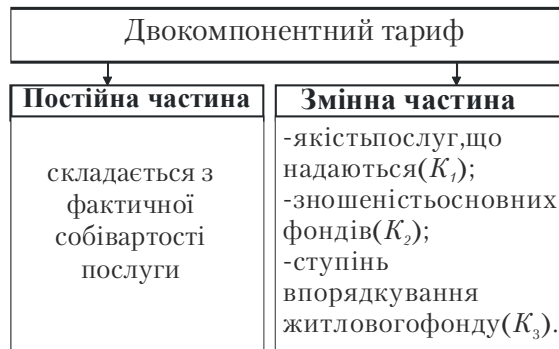

Рис. 7. Пропозиції щодо встановлення двокомпонентного тарифу на послуги водопостачання та водовідведення.

судова система, яка не дає відповідних гарантій повернення вкладених коштів інвесторам.

Мінімізація ризиків інвестування повинна мати на меті вирішення ряду ключових проблем, серед яких слід відокремити проблему ціноутворення і тарифного регулювання та неврегульованість питань власності на об'єкти капіталовкладень.

На наш погляд, стратегічними напрямками удосконалення фінансування галузі водопостачання слід вважати такі (рис. 6).

Удосконалення тарифної політики має на меті впровадження диференційованого підходу до формування тарифу для однієї з груп споживачів – населення – і базуватиметься на оплаті послуг двома компонентами: один компонент тарифу – постійний, що складається з фактичної собівартості послуг, а другий – змінний,

що включає систему цільових коефіцієнтів:

- якість послуг, що надаються (K_1);
- зношеність основних фондів (K_2);
- ступінь впорядкування жилого фонду (K_3) - житлові будинки з водопроводом і каналізацією без ванн; житлові будинки з водопроводом і каналізацією без ванн, з газопостачанням; житлові будинки з водопроводом і каналізацією, ваннами з локальними водонагрівачами; житлові будинки з централізованим гарячим водопостачанням; водокористувачі з дворових водорозбірних колонок; водокористувачі з вуличних водорозбірних колонок.

Таким чином, ціна на послуги водопостачання та водовідведення матиме наступний вигляд (рис. 7):

Також, на наш погляд, доцільно звільнити послуги від оподаткування податком на додану вартість, що дозволить значно знизити існуючі тарифи.

Висновки

Поряд з цим, як свідчить закордонний досвід, в умовах фінансових обмежень одним з найбільш ефективних механізмів вирішення різноманітних складних проблем, що виникають у комунальній сфері при модернізації й розвитку інфраструктури є державно-приватне партнерство, яке має на меті не тільки залучення приватного сектора до фінансування інвестиційних проектів, але також залучення знань і управлінського досвіду для більш ефективного, ніж раніше управління комунальними системами протягом тривалого часу.

Розвиток державно-приватного партнерства з метою залучення інвестицій в галузь водопостачання можна представити наступною послідовністю (рис. 8).

При переході до державно-приватного партнерства у сфері комунального господарства (галузі водопостачання) держава відіграватиме значну роль. Від позиції влади в питаннях управління комунальною інфраструктурою залежатиме подальший процес оздоровлення й розвитку галузі життєзабезпечення економіки. Місцева влада, яка зацікавлена в збереженні низьких тарифів і розвитку міста, може виділити кошти на модернізацію з бюджету. Це сприятиме залученню зовнішніх інвестицій під

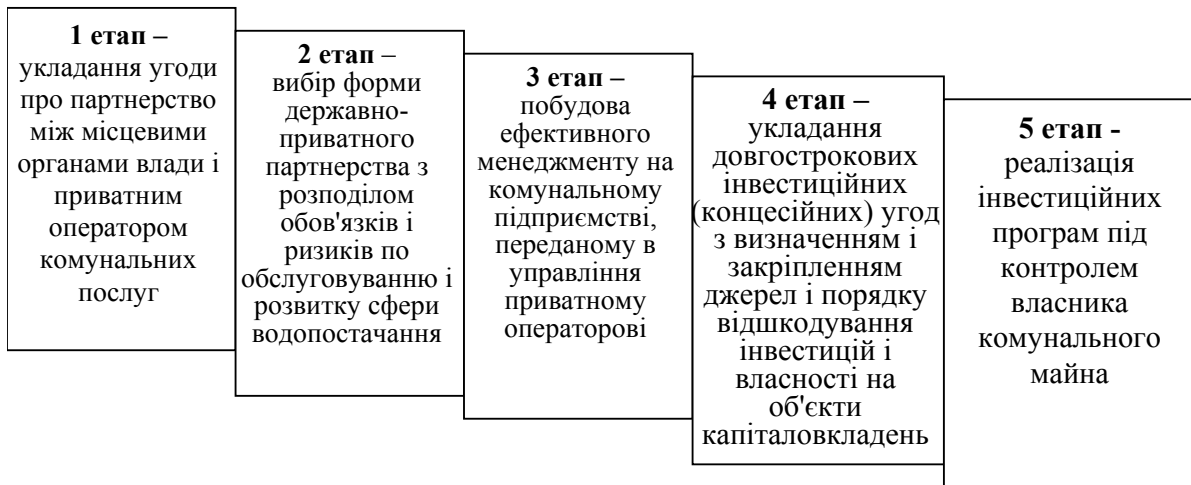

Рис. 8. Етапи реалізації розвитку державно-приватного партнерства в сфері водопостачання.

бюджетні гарантії для реалізації проектів на умовах, вигідних для бюджету і комунальних підприємств.

Таким чином, впровадження запропонованих рекомендацій щодо удосконалення тарифної політики та впровадження державно-приватного партнерства, на наш погляд, сприятиме залученню фінансових ресурсів у галузь водопровідно-каналізаційного господарства та поступовому її оздоровленню та розвитку.

Література

1. Бюлетень «Про результати аудиту використання коштів державного бюджету України на виконання заходів з розвитку і реконструкції централізованих систем водопостачання та водовідведення». – Київ: Рахункова палата України, 2008 (Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>).
2. Закон України «Про загальнодержавну Програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки» від 24.06.2004 № 1869-IV // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2004, N 46, с. 512.
3. Закон України «Про Загальнодержавну програму «Питна вода України» на 2006-2020 роки» від 3.03.2005 N 2455-IV // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2005. – N 15. – с. 243.
4. Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2007 році. – Київ, 2008. – 567 с.
5. Новый год, новые тарифы на воду // Вечерняя Макеевка. – 9 января 2009 г. – с. 5.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування тарифів на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення» від 12 липня 2006 р. N 959.
7. Про стан водопровідно-каналізаційного господарства Донецької області у 2007 році // Експрес-випуск Головного управління статистики у Донецькій області, 2008. – с. 3.

Ніколаєва Ольга Миколаївна – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри фінансів ПВНЗ «Макіївський економіко-гуманітарний інститут». Наукові інтереси: управління місцевими фінансами, місцеве оподаткування, місцеве самоврядування, проблеми освіти і науки.

Прилепська Світлана Ігорівна – студентка спеціальності «Фінанси» ПВНЗ «Макіївський економіко-гуманітарний інститут». Наукові інтереси: управління місцевими фінансами, реформування податкової системи

Николаева Ольга Николаевна – кандидат наук по государственному управлению, доцент кафедры финансов ЧВУЗ «Макеевский экономико-гуманитарный институт». Научные интересы: управление местными финансами, местное налогообложение, местное самоуправление, проблемы образования и науки

Прилепская Светлана Игоревна – студентка специальности «Финансы» ЧВУЗ «Макеевский экономико-гуманитарный институт». Научные интересы: управление местными финансами, реформирование налоговой системы.

Nikolayeva Olga Nikolayevna – PhD (Public Management), an associate professor of the faculty of finances of Makeyevka Institute of Economics and Humanities. Scientific interests: local financial management, reformation of the tax system.

Prilepskaya Svetlana Igorevna – a student of the speciality «Finances» of Makeyevka Institute of Economics and Humanities. Scientific interests: local financial management, reformation of the tax system.

